

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ

©2020 ПТАЩЕНКО О. В., АРХИПОВА Д. Є.

УДК 911.3:314
JEL: F01; F69

Птащенко О. В., Архипова Д. Є. Глобальні проблеми людства: стан і перспективи вирішення

У статті розглянуто основні глобальні проблеми сучасного світового простору; визначено основні тенденції подолання кризи та подальший шлях розвитку людства. Глобалізація означає загальний характер більшості значущих для людства процесів. Сучасне людство являє собою єдину систему економічних, політичних, соціальних і культурних зв'язків і взаємодій, що стає підставою єдності його подальшої долі. Основу глобалізації склала інформатизація, що віддзеркалює сучасний рівень розвитку техніки. Глобальні проблеми – це проблеми, що зачіпають все людство, впливають на хід розвитку економіки та соціальної сфери, екологію, політичну стабільність. Ці проблеми вимагають міжнародного співробітництва, оскільки жодне, навіть високорозвинена держава, не може вирішити їх самостійно. Кількість голодних людей у світі зросла за останні кілька років. Зараз кожен дев'ята людина у світі щодня голодує, страждаючи від недостатності харчування. Незабезпеченість продовольством і голод є одними з найбільших загроз загальному здоров'ю людського населення, що перевищує малярію, туберкульоз або ВІЛ. Відповідальність за планету має починатися з відповідальності за свою країну, тому що криза окремо взятої країни ускладнює світову ситуацію в політичному аспекті; екологічні та ресурсні кризи ставлять під загрозу екологічну рівновагу й ускладнюють проблему ресурсів у світовому масштабі; економічна криза призводить до соціальних наслідків в інших країнах.

Ключові слова: глобальні проблеми людства, глобальний простір, глобалізаційний процес, глобалізація.

DOI:

Рис.: 3. **Бібл.:** 14.

Птащенко Олена Валеріївна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: Olena.Ptashchenko@hneu.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2413-7648>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3833408/olena-ptashchenko>

Архипова Дарина Євгеніївна – студентка, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: darinastaaaaar@gmail.com

UDC 911.3:314
JEL: F01; F69

Ptashchenko O. V., Arkhypova D. Ye. Global Problems of Mankind: The Status and Prospects of Solving

The article examines the main global problems of the modern world space, defining the main tendencies of overcoming the crisis and the further path of human development. Globalization indicates the general nature of most processes meaningful to mankind. Modern humanity represents an indivisible system of economic, political, social and cultural ties and interactions, which is significant for the unity of its future destiny. Informatization became the basis of globalization, reflecting the current level of technology development. Global problems are problems affecting all mankind, influencing the course of economic development and social sphere, also ecology and political stability. These problems require international cooperation, since none, even a highly developed State, is able solve them on its own. The number of hungry people in the world has increased over the past few years. Now every ninth person in the world is starving every day, suffering from a lack of nutrition. Both the food scarcity and hunger are among the greatest threats to the overall health of the human population exceeding malaria, tuberculosis or HIV. Responsibility for the planet should begin with responsibility for the country, because the crisis of a separate country complicates the world situation in the political aspect; ecological and resource crises jeopardize environmental equilibrium and complicate the problem of resources on a global scale; an economic crisis leads to social consequences in other countries.

Keywords: global problems of mankind, global space, globalization process, globalization.

Fig.: 3. **Bibl.:** 14.

Ptashchenko Olena V. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of International Business and Economic Analysis, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: Olena.Ptashchenko@hneu.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2413-7648>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3833408/olena-ptashchenko>

Arkhypova Daryna Ye. – Student, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: darinastaaaaar@gmail.com

Середина ХХ століття стала одним із переломних моментів у розвитку людства. Почався новий етап науково-технічної революції, що характеризується новою якістю розвитку: основою прогресу є фундаментальна наука, без якої подальший розвиток техніки та технології майже неможливий. Успіхи сучасного НТР у виробництві та в повсякденному житті людства дають великі перспективи для вирішення нагальних економічних і соціальних проблем, але водночас створюють серйозні суперечності, які іноді загрожують сталому розвитку.

Отже, сучасне світове господарство характеризується багатоплановістю розвитку: з одного боку, глобалізаційні процеси сприяють активізації міжнародних економічних відносин, інтернаціоналізації торговельно-економічних зв'язків, уніфікації їх регулятивного регламентування та правового обслуговування, а з іншого, – загостренню відкритої та прихованої конкуренції в боротьбі за нові ринки товарів та послуг, породжують кризові явища у фінансово-економічній сфері.

Саме тому зазначимо, що глобальна трансформація економічних процесів, що стрімко розгортається в сучасному суспільстві, означає складний комплекс транс прикордонних взаємодій між фізичними особами, підприємствами, інститутами та ринками, що проявляються в розширенні потоків товарів, технологій і фінансових засобів, зростанні та посиленні впливу міжнародних інститутів громадянського суспільства, глобальній діяльності транснаціональних корпорацій, значному розширенні транскордонних комунікаційних та інформаційних обмінів. Економічна глобалізація зумовлює фундаментальну зміну світового економічного порядку, демонструє виникнення нової глобальної економічної культури, економічної свідомості нового типу та нового типу міжнародних відносин. За таких обставин особливої актуальності набувають дослідження глобалізаційних процесів та визначення їх закономірностей.

Глобалізація – явище, яке характеризується зростаючим впливом різних міжнародних факторів на соціальні реалії окремих країн. Найважливішим аспектом впливу глобалізації на економіку є те, що створені міжнародні корпорації, які діють у різних частинах світу, активно використовують нові умови розвитку та швидко конвергенцію на світових ринках. Глобалізація покращує відносини людей і всієї цивілізації. Крім

позитивного впливу, існують фактори та проблеми, які викликають занепокоєння. На думку деяких вчених, роль транснаціональних організацій найближчим часом буде настільки великою, що може підірвати існування окремих країн.

Процеси глобалізації є двосторонніми й охоплюють майже всі сфери суспільного життя, включаючи економіку. З одного боку, ці процеси відкривають нові перспективи для прискорення розвитку національної економіки та покращення добробуту всіх країн, з іншого – збільшують невизначеність і нестабільність світової економіки та дають більше можливостей розвинутим країнам порівняно з менш розвинутими. І те, і інше потребує не тільки традиційних засобів міжнародного співробітництва, але й пошуку нових шляхів і засобів для задоволення мінливих умов економічного співробітництва між країнами [1–8].

Сучасні темпи науково-технічного розвитку та ефективного використання науки і техніки у провідних економіках світу та світовій економіці загалом зумовили необхідність об'єднання зусиль і ресурсів різних країн для досягнення національних і глобальних науково-технічних цілей. Наукова, технологічна та інноваційна співпраця держав, переваги міжнародної спеціалізації та співпраці в дослідженнях і розробках стають необхідною умовою подальшого розвитку цивілізації. Саме в галузі науки і техніки найбільш яскраво відображається динаміка процесів інтернаціоналізації та глобалізації, які сприяють ефективному розвитку всіх верств суспільства. Науково-технічний розвиток супроводжується не лише значним економічним зростанням, а й швидкою диверсифікацією відтворювальної та мережевої структур, подальшим розвитком соціального та міжнародного розподілу праці, процесами спеціалізації та співробітництва. Розвиток технологічних комунікацій полягає в тому, що поряд з міжгалузевим розподілом праці розробляється міжгалузєва спеціалізація в галузі виготовлення не тільки готової продукції, але й деталей, комплектуючих тощо [11–14].

Підтримка та завойовування позиції високих технологій на світовому ринку досягається в умовах інтенсивної конкуренції. Їх переваги забезпечуються не ціною продукції, а характеристиками та споживчою якістю, яку неможливо покращити, не покладаючись на інновації. Оскільки інноваційні процеси лише посилюють бізнес-інтерес і стимулюючу роль держави, конкуренція

між податковим і державним регулюванням, науковим потенціалом, освітніми системами, охороною здоров'я, культурою та людським потенціалом різних країн стає все більш очевидною. У конкурентному середовищі компанії та фірми використовують не тільки свою економічну силу, але й усі конкурентні переваги та можливості держави. Країни постіндустріальної галузі, які не завжди зацікавлені в появі нових претендентів на певний ринок у постійному «прагненні» науково-технічних інновацій, є постіндустріальними країнами [9; 10]. Переважно індустріальні країни визначають порядок заміни високотехнологічних галузей за допомогою двосторонніх або багатосторонніх угод, включаючи механізми Світової організації торгівлі (СОТ). На етапах технологічного прогресу вони втрачають інтерес до захисту вітчизняних виробників продукції, що користується високим попитом і трудомісткою, і прагнуть зменшити їх обмін за рахунок зниження або навіть скасування імпорتنих тарифів.

Варто відзначити суттєвий науковий доробок західних дослідників щодо аналізу наслідків глобалізаційних процесів для розвитку світової економіки, зокрема інтеграції та тенденцій глобального розвитку ринків капіталу (Д. Гольдблат, Дж. Імбс, Е. Макгрю, Д. Хелд); дослідження економічної природи глобалізації та її впливу на трансформацію світової економіки (Е. Гідденс, К. Омае, Дж. Розенау, Дж. Томпсон, П. Херст); взаємозв'язків глобалізації та стабільності національних економік (Дж. Айзенман, І. Ансофф, Дж. Сакс, К. Добсон, Дж. Лі, Д. Мензі, М. Портер, І. Фішер, М. Фридман, Р. Хафбауер, Ф. фон Хайек).

За таких умов актуальності набуває розгляд глобальних проблем людства з точки зору глобалізаційного процесу в суспільстві, формування економіки знань та інформаційного суспільства.

Метою цього дослідження є аналіз сучасного стану та тенденцій щодо глобальних проблем людства з точки зору становлення інформаційного суспільства та економіки знань.

Глобальна трансформація сучасних економічних, соціальних та екологічних процесів у нові реалії ХХІ століття є постійним фактором внутрішнього та міжнародного економічного життя. Існує три основні підходи до розрізнення етапів глобальної економіки [11–14]:

- ✦ згідно з *першим підходом* глобалізація почалася ще на початку географічного відкриття, а економічні відносини між

державами все ще були ізольованими та залишалися в окремих місцевостях і регіонах. З часу великих географічних відкриттів до середини ХІХ століття вони поступово перетворилося на етап повільно прогресуючої глобалізації, де формується глобальний ринок, міжнародний розподіл праці та конкретні профілі країн та територій;

- ✦ за *другим підходом* до структурної глобалізації (середина ХІХ – 90-ті рр. ХХ ст.) глобалізація є економічним поділом світу, на відміну від світової економіки, розподілом світового господарства на окремі системи та їх протиборством. Послідовна форма глобалізації в єдиній ринковій економіці розвивається як об'єктивна та істотна особливість постіндустріальної цивілізації;
- ✦ відповідно до *третього підходу* (кінець ХХ – початок ХХІ століття) глобалізація є домінуючою тенденцією економічних процесів третього тисячоліття і стає визначальним фактором національного та міжнародного розвитку.

За таких умов розвитку світу першочерговим завданням стає подолання глобальних проблем сучасності. Сьогодні ці проблеми характеризуються динамізмом та є своєрідним об'єктивним фактором розвитку суспільства, що спонукає світову спільноту об'єднатися для їх вирішення. У цілому глобальні проблеми сучасності – це сукупність взаємозалежних соціальних, економічних та екологічних проблем, що пов'язані між собою та не можуть бути вирішені самотужки однією країною, а потребують задіяння світової спільноти.

У глобальному розумінні важливою також стає світова інформатизація. Процес інформатизації змінює світовий інформаційний простір і спонукає прискорення глобалізаційних процесів (рис. 1).

Ключовими драйверами глобалізації є поглиблення міжнародного розподілу праці, подальший розвиток міжнародної транспортної інфраструктури, революційний прорив у галузі телекомунікацій, стрімке створення та успішне функціонування транснаціональних компаній тощо. Внаслідок глобалізації світового господарства спостерігається постійне зростання світової торгівлі, відчутно збільшуються тенденції до

Рис. 1. Основні елементи глобального простору сьогодення

Джерело: складено на основі [7–14].

стрімкого переливання капіталу та руху фінансових потоків, а також інтенсифікації міжкраїнових переміщень інших факторів виробництва, кардинально змінюється система менеджменту міжнародних організацій тощо. У глобальній економіці задіяно більшість економічних ресурсів і найбільш впливові групи інтересів, створено світову інформаційно-культурну мережу для вирішення глобальних економічних, екологічних та інших проблем міжнародної безпеки, сформовано глобальну систему прийняття політичних рішень економічного порядку, які деякі вчені називають «світовим урядом».

Негативним боком такого глобалізаційного процесу стає загострення глобальних проблем сучасності, що наведено на *рис. 2*.

У багатьох державах і окремих регіонах Африки, Азії та Латинської Америки більшість населення, особливо діти, постійно страждає від недоїдання, голоду (тобто тривалого недоїдання) і його наслідків.

При цьому причини голоду на нашій планеті не настільки сильно обумовлені швидким зростанням її населення, оскільки на Землі вистачає хліба для всіх. Його головною причиною є, скоріше, бідність, яка поширена в країнах, що розвиваються.

Голод і бідність панують переважно в державах Африки, розташованих на південь від Сахари, в деяких регіонах Східної Азії та Латинської Америки, а також у більшості країн Південно-Східної Азії.

На противагу цьому в багатьох регіонах світу люди нерідко поводяться з продуктами хар-

чування дуже марнотратно, що є ще однією причиною голоду на Землі. Як приклад такого марнотратства можна навести надмірне споживання м'яса в промислово розвинених державах, адже для того, щоб зробити 0,5 кг яловичини, необхідно згодувати великій рогатій худобі 8 кг зерна, оскільки 7,5 кг з'їденого корму корова перетворює в енергію.

Таким чином, близько однієї третини врожаю зернових культур і двох третин врожаю олійних культур (сояшнику, ріпаку, сої тощо) йдуть на корм худобі. З іншого боку, гігантські площі вологих тропічних лісів спалюються для того, щоб звільнити місце під додаткові сільськогосподарські угіддя. При раціоні, що містить менше м'яса, можна було б відразу нагодувати більшу кількість людей, істотно скоротивши при цьому навантаження на навколишнє середовище.

Способи вирішення проблеми:

- ✦ більш рівномірний розподіл продовольства між усіма жителями Землі;
- ✦ відмова від марнотратного ставлення до продуктів харчування жителями промислово розвинених держав;
- ✦ боротьба з бідністю в країнах, що розвиваються.

На теперішній час ситуація, яка має місце у світі щодо екологічного стану планети, є критичною та потребує негайної реакції світовою спільнотою.

Вектори вирішення глобальних проблем наведено на *рис. 3*.

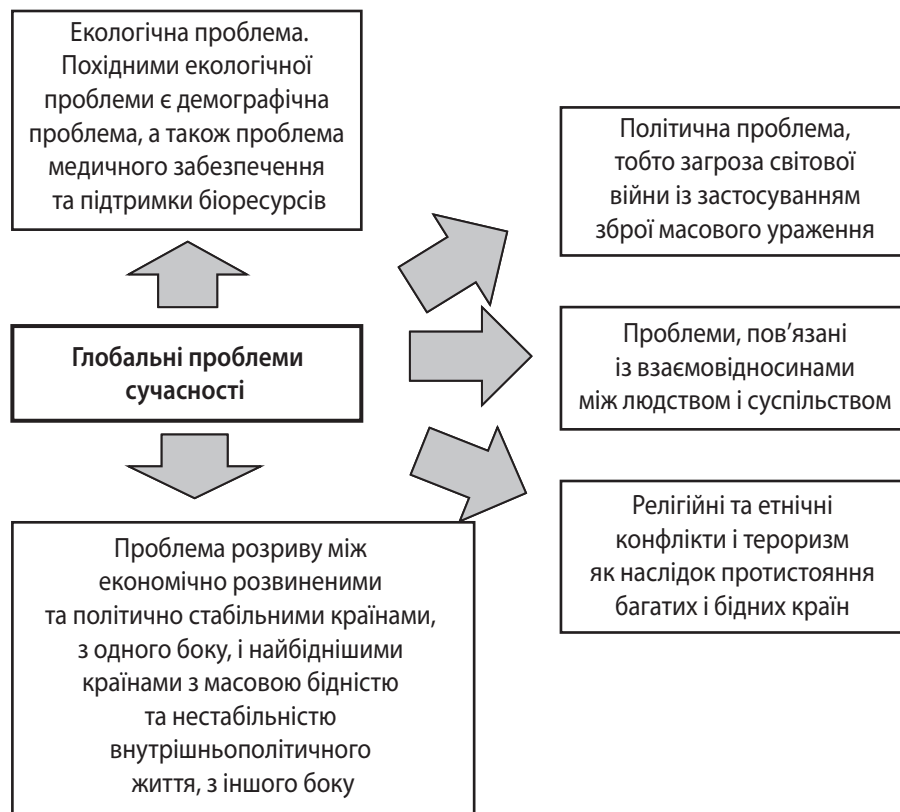

Рис. 2. Основні глобальні проблеми сучасності

Джерело: складено на основі [1–8].

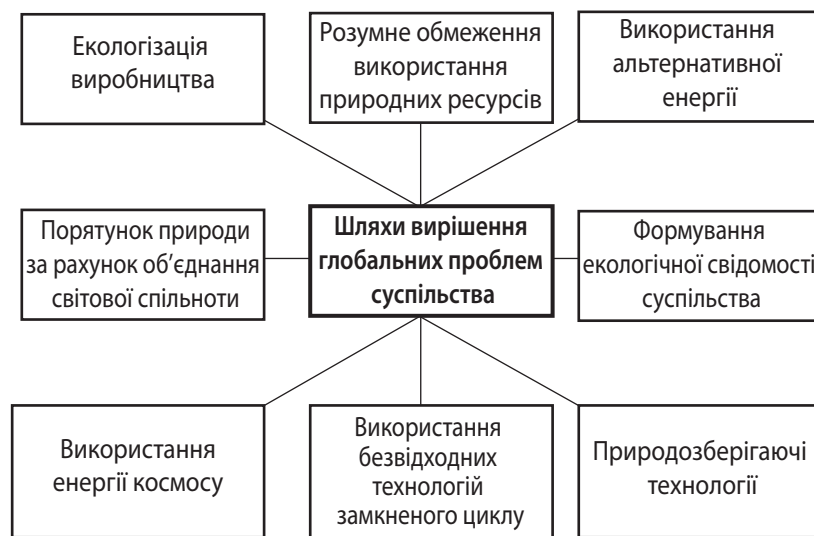

Рис. 3. Шляхи вирішення глобальних проблем суспільства

Джерело: складено на основі [1–8].

Екологічна освіта та виховання в суспільстві повинні здійснюватися з раннього віку та встановлюватися на рівні держави. У будь-якому просвітленні, створеному розумом і прагненнями, його гармонія з природою повинна залишатися незмінним вектором людської поведінки.

До головних особливостей глобальних проблем людства можна віднести масштабність,

взаємозв'язок складових частин, деструктивні наслідки. Складність вирішення таких завдань полягає не стільки в грошових коштах, скільки в небажанні ряду країн міняти усталену картину сучасності.

Отже, формування глобальної свідомості є одним із головних завдань сучасного світу, це турбота про власну країну, її добробут і процві-

тання, тому що взаємозалежність країн, характерна для сучасного світу, не означає, що світова спільнота зобов'язана виводити окрему країну з кризи та направляти її по шляху процвітання. Відповідальність за планету починається тільки з відповідальності за свою країну, тому що криза в певній країні ускладнює політичну ситуацію у світі; ресурсна та екологічна кризи загрожують екологічному балансу та загострюють проблему ресурсів у всьому світі. У цілому економічна криза має соціальні наслідки для всіх країн світу.

Тому людям потрібно спільно працювати над цими проблемами, навіть якщо ми говоримо про зіткнення інтересів. Адже світове співтовариство зацікавлено в продовженні життя людства на Землі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Transforming our world: The 2030 Agenda for sustainable development. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015>
2. Wilson B. R. Morality in the Evolution of the Modern Social System. *The British Journal of Sociology*. 1985. Vol. 36. No. 3. P. 315–332. DOI: <https://doi.org/10.2307/590455>
3. Елисеєв С. М. Политическая наука и многомерность современного мира. *Теории и проблемы политических исследований*. 2015. № 1–2. С. 13–32.
4. Євтушенко Г. І., Куценко В. І., Птащенко О. В. Нова парадигма вдосконалення системи менеджменту в контексті забезпечення економічного розвитку та соціальної безпеки. *Бізнес Інформ*. 2017. № 4. С. 335–340. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-4_0-pages-335_340.pdf
5. Корж М. В. Особенности развития международного маркетинга в промышленной сфере в условиях глобализации. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1. С. 73–81.
6. Маркетинговий менеджмент : підручник / Ф. Котлер, К. Л. Келлер, А. Ф. Павленко та ін. Київ : Хімджест, 2008. 288 с.
7. Людина і соціум у глобалізованому світі : монографія / О. К. Чаплигін, Н. С. Корабльова, А. С. Дорошкевич та ін. Харків : ХНАДУ, 2012. 340 с.
8. Мировая экономика : учебник для вузов / под ред. Ломакина В. К. М. : ЮНИТИ, 2000. 727 с.
9. Нехамкин В. А. Основные подходы к решению глобальных проблем: возможности и пределы. *Социум и власть*. 2014. № 4. С. 13–17.
10. Птащенко О. В., Божкова В. В., Сагер Л. Ю., Сигина Л. О. Трансформації інструментарію маркетингових комунікацій в умовах глобалізації. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2018. № 1. С. 73–82. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2018.1-05>

11. Птащенко О. В. Особливості розвитку міжнародного маркетингу високих технологій в умовах глобалізації. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 2. С. 72–81. DOI: [10.30857/2413-0117.2018.2.7](https://doi.org/10.30857/2413-0117.2018.2.7)
12. Птащенко О. В., Телишевська Л. І., Коледіна К. О. Ефективність екологізації інноваційного розвитку підприємства // *Фінанси підприємств: проблеми теорії та практики* : монографія. Харків : Лідер, 2014. С. 55–69.
13. Резнікова Н. В., Рубцова М. Ю., Іващенко О. А. Перспективи розвитку стратегій міжнародного маркетингу в умовах глобальної конвергенції. *Ефективна економіка*. 2019. № 7. DOI: [10.32702/2307-2105-2019.7.10](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.7.10)
14. Резнікова Н. В., Рубцова М. Ю., Рилач Н. М. Інституційні важелі міжнародної конкурентоспроможності національної інноваційної системи: проблема вибору інструментів стимулювання інноваційних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. DOI: [10.32702/2307-2105-2018.11.14](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.14)

REFERENCES

- Chaplyhin, O. K. et al. *Liudyna i sotsium u hlobalizovanomu sviti* [Man and Society in a Globalized World]. Kharkiv: KhNADU, 2012.
- Korzhyh, M. V. "Osobennosti razvitiya mezhdunarodnogo marketinga v promyshlennoy sfere v usloviyakh globalizatsii" [Features of the Development of International Marketing in the Industrial Sphere in the Context of Globalization]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1 (2009): 73–81.
- Kotler, F. et al. *Marketynhovyi menedzhment* [Marketing Management]. Kyiv: Khimdzhest, 2008.
- Mirovaya ekonomika* [World Economy]. Moscow: YuNITI, 2000.
- Nekhamkin, V. A. "Osnovnyye podkhody k resheniyu globalnykh problem: vozmozhnosti i predely" [Basic Approaches to Solving Global Problems: Opportunities and Limits]. *Sotsium i vlast*, no. 4 (2014): 13–17.
- Ptashchenko, O. V. "Osoblyvosti rozvytku mizhnarodnoho marketynhu vysokyykh tekhnolohii v umovakh hlobalizatsii" [International High-Tech Marketing Development Trends in the Context of Globalization]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dizaynu. Seriya «Ekonomiczni nauky»*, no. 2 (2018): 72–81. DOI: [10.30857/2413-0117.2018.2.7](https://doi.org/10.30857/2413-0117.2018.2.7)
- Ptashchenko, O. V. et al. "Transformatsii instrumentarii marketynhovyykh komunikatsii v umovakh hlobalizatsii" [Transformation of Marketing Communications Tools in the Context of Globalization]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, no. 1 (2018): 73–82. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2018.1-05>

- Ptashchenko, O. V., Telyshevska, L. I., and Koliedina, K. O. "Efektyvnist ekolohizatsii innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva" [The Effectiveness of Greening the Innovative Development of the Enterprise]. In *Finansy pidpriemstv: problemy teorii ta praktyky*, 55-69. Kharkiv: Lider, 2014.
- Reznikova, N. V., Rubtsova, M. Yu., and Ivashchenko, O. A. "Perspektyvy rozvytku stratehii mizhnarodnoho marketynhu v umovakh hlobalnoi konverhentsii" [Prospects for the Development of International Marketing Strategies in the Context of Global Convergence]. *Efektyvna ekonomika*, no. 7 (2019). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.7.10
- Reznikova, N. V., Rubtsova, M. Yu., and Rylach, N. M. "Instytutsiini vazheli mizhnarodnoi konkurento-spromozhnosti natsionalnoi innovatsiinoi systemy: problema vyboru instrumentiv stymuliuвання innovatsiinykh pidpriemstv" [Institutional Levers of the International Competitiveness of the National Innovation System: The Problem of Selecting the Instruments for Stimulation of Innovating Enterprises]. *Efektyvna ekonomika*, no. 11 (2018). DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.14
- "Transforming our world: The 2030 Agenda for sustainable development". <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015>
- Wilson, V. R. "Morality in the Evolution of the Modern Social System". *The British Journal of Sociology*, vol. 36, no. 3 (1985): 315-332. DOI: <https://doi.org/10.2307/590455>
- Yeliseyev, S. M. "Politicheskaya nauka i mnogomernost sovremennogo mira" [Political Science and Multidimensionality of the Modern World]. *Teorii i problemy politicheskikh issledovaniy*, no. 1-2 (2015): 13-32.
- Yevtushenko, H. I., Kutsenko, V. I., and Ptashchenko, O. V. "Nova paradyhma vdoskonalennia systemy menedzhmentu v konteksti zabezpechennia ekonomichnoho rozvytku ta sotsialnoi bezpeky" [The New Paradigm for Improving the System of Management in the Context of Ensuring Economic Development and Social Security]. *Biznes Inform.* 2017. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-4_0-pages-335_340.pdf